

Posudek na diplomovou práci Bc. Jany Mottlové *Minulé časy v Boccacciově Dekameronu*, Ústav románských studií FFUK, ak. r. 2014/15

Jana Mottlová si pro svou diplomovou práci zvolila téma vskutku ambiciózní a nesnadné: rozhodla se prozkoumat formy a užití minulých časů v italštině trecenta, konkrétně v Boccacciově Dekameronu, a porovnat je se situací současnou. Tedy alespoň takto se mi práce jeví postavena, navzdory tomu, že autorka v Úvodu (s. 8) a posléze i v Resumé (s. 79) deklaruje cíl poněkud komplexnější, který by mi ovšem připadal – v rámci diplomové práce – jen stěží dosažitelný: porovnat minulé časy v latině, „trecenteskí“ italštině a italštině současné.

Práce, přehledně členěná na kapitoly a podkapitoly, se dělí na část teoretickou, v níž se autorka zabývá kategorií času obecně, vyjadřováním minulosti v latině a v současné italštině a stručně také italštinou trecenta. Mnohem rozsáhlejší část praktická je potom věnována rozboru minulých časů v Dekameronu jak po stránce formální, tak z hlediska jejich použití. Jednotlivé minulé časy tu jsou porovnávány navzájem (zvláštní kapitola je věnována *passatu remotu* versus *passatu prossimu*) a zároveň konfrontovány se situací v současné italštině. Následuje Závěr, nepříliš bohatá bibliografie a Přílohy, obsahující seznam všech slovesných tvarů v *passatu remotu* a *passatu prossimu*, přehledně prezentovaný v tabulkách.

Diplomová práce Jany Mottlové na první pohled ohromí detailní a velmi pečlivou analýzou materiálu, který byl získán víceméně manuální selekcí (byť na základě elektronické verze Dekameronu) všech příslušných slovesných tvarů vyskytujících se v tomto díle. A nejen to: u sloves *avere* a *essere* bylo např. přihlíženo k tomu, zda se v textu objevují ve funkci slovesa pomocného, nebo plnovýznamového, a totéž platí i pro *fare* ve faktitivní vazbě. Už tuto – zejména v dnešní uspěchané době – úctyhodnou práci je třeba vysoce ocenit. Užitečné je i to, že většina výsledků je prezentována v tabulkách, které najdeme nejen v Přílohách, ale i v textu, vždy u jednotlivých dílčích témat. Teoretická část je mnohem stručnější: některé kapitoly by snad mohly být důkladněji rozpracovány, avšak jako úvod do problematiky (včetně pojednání o minulých časech v latině, kde autorka sice necituje zdroj, nicméně předpokládám, že tu vychází z latinské mluvnické uvedené v bibliografii) se mi jeví jako dostačující.

Vzhledem k obtížnosti tematiky ovšem asi nepřekvapí, že se v práci objevuje celá řada formulací, které vyvolávají různé otázky, o nichž by bylo vhodné diskutovat při obhajobě. Některá tvrzení navíc podle mého názoru vycházejí z nepřesné interpretace citovaných pasáží. Uvedme zde několik příkladů:

1) s. 11: „Jeho tvary [minulého participia] se tvoří od supinového kmene po odtržení koncovky *-um*.“

Nejde tu spíš o „přidání“ koncovky?

2) s. 14: „Při popisu [...] je vhodné poukázat na rozdíl mezi časy tzv. absolutními a tzv. relativními. Čeština tento rozdíl nezná.“

I čeština zná a rozlišuje časy absolutní a relativní (subjektivní x relativní, popř. sekundární) – ty se ovšem, na rozdíl od italštiny, nevyjadřují v minulosti zvláštními slovesnými časy. (K období souslednosti časové v češtině srov. např.: J. V. Bečka, „O relativních a subjektivních časech v češtině“, *Naše řeč*, 1975).

3) s. 17: „Imperfektum vyjadřuje minulý děj, na který nahlížíme v jeho průběhu, z čehož vyplývá, že jde o děj nedokončený. Tomuto způsobu užití imperfekta se říká imperfektum popisné.“

Zdá se mi, že zde jde o obecnou definici imperfekta. Termín „imperfektum popisné“ označuje tento čas spíše z hlediska konkrétního užití, tj. jako imperfektum, které se používá v popisech, na rozdíl např. od imperfekta vyprávěcího, historického, reportážního apod.

4) s. 29: „Nezdá se, že by v Dekameronu panovalo nějaké pravidlo, které by doporučovalo apokopu pouze, pokud následuje určité fonetické okolí.“

Takové pravidlo nejspíš skutečně neexistuje, nicméně možná se zde uplatňovaly (byť mnohem méně než tomu bylo ve verších) i určité rytmické důvody, přízvuk apod.

5) s. 32: Zde příliš nerozumím rozkladu o výjimečnosti slovesa *dire* z hlediska tvorby *passata remota*. Kromě toho, že bych výraz „koncovka –*ssero*“ (i –*sero* jinde v textu) raději nahradila výrazem „zakončení“, nezdá se mi, že by zde situace byla jiná než u dalších sloves se sigmatickým perfektem, tj. např. *risi*, *misi*, *piansi*, popř. *mossi* atd.

6) s. 35-36: Na základě čeho je zde vyslovena prvotní domněnka, že tvary imperfekta bez intervokálního -v- by měly být častější u *avere* ve funkci pomocného slovesa, a dokonce i u sloves modálních („Vzhledem k tomu, že se vždy užívají s dalším slovesem [...], dalo se předpokládat, že jejich tvary budou častěji nebo přinejmenším stejně často v impf.1 jako v impf.2“)? Takovou domněnku by bylo dobré podložit odbornou literaturou.

7) s. 38 (1. odst): sloveso *tremare* (*tremavate*) nepatří do 2. konjugační třídy.

8) s. 38: „Koncovka –*ono*, je ovšem v přítomném čase [konjunktivu imperfekta] pouze pro 2. a 3. konjugaci. Slovesa na –*are* mají koncovku –*ano*.“

Této formulaci příliš nerozumím, zvláště když se potom v následující tabulce objevují tvary jako *mostrassono*, *tornassono* apod.

9) Na s. 40 se u tvarů konjunktivu imperfekta diskutuje „stará varianta“ formy (slovesa *essere*) *fussi* v příkladech *fussi gittato* a *fusi addormentato* s tím, že jde o velmi zvláštní použití konjunktivu, případně o variantu tvaru *passata remota fosti*.

Tady ovšem problém způsobila mylná interpretace: *fusi* (u druhého příkladu navíc není v elektronické ani v tištěné verzi *fussi*, ale rovněž *fusi gittato*) zde není tvar konjunktivu, nýbrž *trapassata remota* od zvrtného slovesa, a tedy *fusi addormentato = si fu addormentato* atd.

V případě takovýchto nejasností by bylo užitečné nahlédnout např. do komentovaného vydání Dekameronu, kde v této souvislosti najdeme i poznámku o zvláštním užití *trapassata remota* za účelem zdůraznění „okamžitého účinku“ (srov. G. B., Decameron, a c. di V. Branca, Einaudi 1980, s. 757)

10) Na s. 41 (výběr pomocného slovesa) nerozumím formulaci „Zajímavé je, že nejčastěji se zvrtné pomocné *avere* vyskytuje u sloves *lasciare a porre*.“

11) Na téže straně si nejsem jista, zda se ve větě *egli m'è ben detto così* skutečně nemůže jednat o trpný rod (srov. čes. překlad „všecko už mi bylo řečeno“; G.B., Dekameron, přel. R. Krátký, Odeon 1975, s. 245).

12) s. 42: *Miso* ve větě *tu m'hai miso lo foco all'arma* není tvarem slovesa *muovere*, nýbrž *mettere* (v komentovaném vydání Dekameronu se opět dozvíme, že jde o „forme meridionali che coloriscono il parlar della siciliana“; srov. cit. d., s. 1012).

13) s. 42: „Často je mezi části času vložen předmět (*hanno le moderne rivota in orna*).“
Jde tu o podmět. Podobný případ je i na s. 51 (*dove molti lumi accesi erano*). I tady jde o shodu s podmětem, nikoli s předmětem.

14) s. 45: „Zatímco krácení infinitivem je běžné dodnes, použití gerundia a participia již není tak časté [...]“

Z čeho tak autorka soudí? Zde by bylo dobré tvrzení podložit odbornou literaturou.

15) s. 49: „[...] užití *pass. remota* se omezilo na psaný projev a vysoký styl [...]“
Je sice pravda, že *passato remoto* se dnes používá méně než v době Boccacciově, nicméně kromě toho, že je dodnes živým časem i v mluveném jazyce, zejména v jižní Itálii, je nadále běžně užíváno v literatuře jako minulý čas, který odlišuje part vypravěče (bývá tedy podobně jako u Boccaccia „základním vyprávěcím časem“ /s. 59/), od partu postav v dialozích, kde se používá *passato prossimo* (srov. i současné autory jako U. Eco, nebo N. Ammaniti).

16) Na s. 54 (*fattol montare a cavallo*) a na s. 57 (*presolo per i capelli*) se mi nezdá, že by šlo o tzv. *participio assoluto*.

17) Na posledních stránkách (od s. 54 dále) se opakovaně objevují zmínky o tom, že použití *passata prossima* vykazuje jisté paralely s použitím předpřítomného času v angličtině.

Přestože toto srovnání má podle mého názoru určité opodstatnění, mělo by být pojednáno systematictěji a méně „impresionisticky“. Někdy se v této souvislosti objevují i poněkud zkreslující tvrzení, např. poznámka k citátu *così il vostro marito senza ragione per Tedaldo è stato e è ancora in pericolo*: „Pokud by totiž pass. prossimo v Boccacciově době mělo sloužit jako ang. předpřítomný čas, znamenalo by to, že jeho vztah k přítomnosti by byl obsažen v samotném tvaru a nebylo by tedy nutné sloveso opakovat, stačilo by tedy říci: *senza ragione Tedaldo è stato in pericolo*.“ (s. 57)

To podle mého názoru takto jednoznačně tvrdit nelze: důkazem je anglický překlad dané pasáže (ze zdroje uváděného autorkou): *has been placed and is in jeopardy [...]*.

18) Na s. 58 nerozumím rozpravě o „naprosto neočekávatelném použití pass. prossima ve funkci z jednoho z bud. časů“ ve větě *poscia che ella l'ha preso, egli si sarà suo*. Podle autorky „vzhledem k tomu, že následuje bud. čas, čekali bychom v první části věty čas předbudoucí“.

Pro použití „předbudoucího“ času tu ovšem nevidím žádný důvod: *passato prossimo* zde zcela regulérně vyjadřuje nedávnou minulost – srov. č. překlad *neboť když si ho chytila, bude také její* (cit. d., s. 367).

Z předchozího výčtu je zřejmé, že zejména detailní analýzy konkrétních případů vyvolávají mnoho otázek a problémů, které by měly být diskutovány u obhajoby. V textu se také objevuje celá řada poněkud zjednodušených formulací, které se nezdají být dostatečně podloženy odbornou literaturou. Nicméně vzhledem k nesporné náročnosti zvoleného tématu a především vzhledem k obrovskému kusu samostatné práce, kterou diplomantka odvedla, se navzdory všem výhradám přikláním k hodnocení **velmi dobře**.

V Praze dne 8. 6. 2015

PhDr. Zora Obstová, Ph.D.
oponent diplomové práce